

شرکت در جرم و ارکان متشکله آن

در فقه و حقوق

مؤلف:

سجاد قربانی

سرشناسه	: قربانی، سجاد، ۱۳۴۸
عنوان و نام پدیدآور	: شرکت در جرم وارکان متشکله آن در فقه و حقوق
مشخصات نشر	: لاهیجان: رستم و سهراب، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۹۲-۰۰۷-۱ ریال ۱۰۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فبیای مختصر
یادداشت	: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل
	: دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۵۲۸۳۲

شرکت در جرم وارکان متشکله آن در فقه و حقوق

مولف: سجاد قربانی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

حروف چینی: چاپ مجلسی

چاپ: چاپ مجلسی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

طرح جلد: رستمی

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

انتشارات رستم و سهراب

لاهیجان، کوچه برق- پاساژ مروارید. طبقه دوم

تلفن دفتر: ۰۱۳۴۲۲۳۱۷۱۹۰ همراه: ۰۹۱۱۸۴۳۸۳۰۹

فهرست مطالب

۸	چکیده
۹	مقدمه

فصل اول: تعاریف، اصطلاحات و مباحث عام

۱۳	۱- بخش اول: تعاریف و اصطلاحات
۱۳	- مفهوم لغوی جرم
۱۳	- معنای جرم در قرآن
۱۴	- معنی سوء پیشینه
۱۴	- معنی ذنب
۱۴	- معنی خطا، خطئنه
۱۵	- معنی اثم
۱۵	- معنای جرم مستلزم مجازات حد
۱۶	- معنای جرم در اصطلاح فقهی
۱۷	- معنای جرم در اصطلاح حقوقی
۱۸	- بیان مفاهیم مجرم

فصل دوم: ماهیت شرکت در جرم ارکان و عناصر متشکله مستندات و دیدگاهها فقها و

حقوقدانان

- ۱- بخش اول: ماهیت شرکت و معاونت در جرم ۲۰
- ماهیت شرکت در جرم ۲۰
- شرکت در جرم از دیدگاه فقه امامیه ۲۵
- شرکت در جرایم مستلزم مجازات حد ۲۶
- شرکت در جرم مستلزم قصاص ۲۶
- شرکت در جرایم مستلزم دیات ۲۷
- شرکت در جرم تام و ناقص ۲۷
- سرکردگی یا فرماندهی در ارتکاب جرم ۲۸
- ماهیت و ارکان معاونت در جرم ۲۹
- قابل مجازات بودن رفتار ۲۹
- قصد واحد بین معاون و مباشر ۳۰
- همزمانی قصد و سوء نیت بین مباشر و معاون ۳۰

- ۳۰ تهیه وسایل و یا امکانات و یا ترغیب به جرم
- ۳۱ ۲- بخش دوم: ارکان و شرایط شرکت در جرم فقه
- ۳۱ عنصر قانونی شرکت در جرم
- ۳۵ عنصر مادی شرکت در جرم
- ۵۴ عنصر معنوی (روانی) شرکت در جرم
- ۶۱ ۳- بخش سوم: مستندات
- ۶۱ آیات
- ۶۱ نمونه نصوص آیات شرکت در جرائم مستلزم حدود
- ۶۳ روایات
- ۶۳ نمونه روایات شرکت در جرائم مستلزم حدود
- ۶۶ دیدگاه فقهای امامیه درباره شرکت در جرم
- ۶۶ رابطه علیت در فقه
- ۶۹ رابطه علیت در حقوق عرفی از دیدگاه فقها
- ۷۲ دیدگاه فقهای امامیه درباره ماهیت مشارکت در جرم

فصل سوم: شرکت در جرم در قوانین مدون جزایی ایران

- ۷۳ ۱- بخش اول: شرکت در جرم در قوانین جزایی قبل از انقلاب اسلامی

۲- بخش دوم: شرکت در جرم در حقوق جزایی جمهوری اسلامی ایران..... ۷۵

۳- بخش سوم: رابطه علیت در قانون مجازات اسلامی..... ۷۸

۴- بخش چهارم: شرکت در جرایم عمدی و غیرعمدی در ق.م.ا..... ۸۰

فصل چهارم: نتیجه گیری

منابع..... ۸۸

چکیده انگلیسی..... ۹۳

www.ketab.ir

چکیده

ارتکاب جرم همواره توسط یک نفر به وقوع نمی پیوندد و همیشه جرم نتیجه اراده و عمل یک فرد نیست بلکه ممکن است افراد دیگری نیز با وی در ارتکاب عمل مجرمانه و در نتیجه وقوع جرم دخالت داشته باشند که در این صورت گاهی مستقیماً در عناصر متشکله ذات و ماهیت جرم مداخله نموده و مجرم را در ارتکاب جرم یاری می دهند و زمانی نیز بطور غیرمستقیم اما بنحو مؤثر مباشر جرم را در محقق ساختن آن یاری و کمک می رسانند. آنچه که در صورت نخست واقع می شود، تحت عنوان شرکت در جرم لحاظ شده و هر یک از مداخله کنندگان نیز معنون به عنوان «شریک جرم» خواهند بود.

آنچه در این کتاب به اختصار به آن پرداخته می شود، بررسی و تحقیقی در خصوص «ماهیت مشارکت در جرم و ارکان و عناصر متشکله آن» می باشد که این امر با عنایت به گفتار و نظریات فقهای اعلام و علما و اساتید حقوق جزای عرفی و نیز با توجه به تعاریف قانونگذار امکان پذیر گردید.

اصولاً آنچه که در لسان حقوقدانان و علمای حقوق جزا در خصوص تبیین مفهوم شرکت در ارتکاب فعل مجرمانه آمده است، حاکی از عمل یا اعمالی است که فرد یا افرادی با دخالت در عملیات مادی و اجرایی ارتکاب جرم، پدیده مجرمانه را عملاً در خارج تحقق می بخشد. از جمله این حقوقدانان، دکتر نوریها در این زمینه می نویسد: "در جرم کسی که با فرد یا افراد دیگر شرکت در انجام مادی بزه معینی با قصد مجرمانه مشخص و هماهنگ با همکاری خود دخالت می کند بنحوی که بتوان او را شریک در مفهوم عرفی آن شناخت".^۱

ایشان در ادامه بحث چنین می گویند: "هر شریک جرم در عین حال می تواند مباشر آن جرم نیز نامیده شود اما نظر به اینکه چند نفر در ارتباط با یکدیگر جرم یا جرایمی را انجام داده اند، لذا طلاق شرکای جرم بر کلیه آنها صحیح است".^۲

چنانچه ملاحظه می شود اطلاق مذکور، در واقع یا توجه به ماهیت عمل شراکت و مقایسه آن با ماهیت عمل ارتكابی توسط مباشر، صورتی کی پذیرد. لذا اگر مباشرت را عملی بدانیم که "مستقیماً توسط خود جانی واقع شده باشد"، شراکت را نیز می توان انجام عملیاتی دانست که مستقیماً توسط خود جانیان واقع شده باشد.

دکتر پرویز صانعی پس از تذکر این نکته که حقوق جزا برای عمل مجرمانه یعنی عنصر مادی جرم اهمیت بسزا قائل است، می گویند "شخص یا اشخاصی را که مرتکب عمل مجرمانه شده اند، ... در

۱. رضا نوریها، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ اول، زمستان ۶۹، نشر کانون وکلای دادگستری مرکز، ص ۱۷۲

۲. همان مرجع

۳. ماده ۳۱۷ ق. مجازات اسلامی مصوبه ۱۴۷۱

اصطلاح حقوق جزا، مباشر. اگر یک نفر باشد یا شرکاء جرم اگر چند نفر باشند می نامند»^۱ به عقیده ایشان مشارکت وقتی تحقق پیدا می کند که در انجام "عملیات اجرایی" افراد دخالت داشته باشند: بنابراین "عملیات اجرایی" تشکیل دهنده هر جرم مشخص و معین است و افرادی که در انجام اینگونه عملیات همکاری داشته باشند، «شریک جرم» خواهند بود. با این توضیح اگر فعالیت یکی از کسانی که در ارتکاب جرم همکاری داشته داخل در تعریف «عملیات اجرایی تشکیل دهنده جرم» نباشد نمی توان او را بعنوان شریک مجازات کرد.^۲

دکتر گلدوزیان یکی دیگر از اساتید حقوق جزا در مقام بیان و تعریف شرکت در جرم چنین می گویند: "شرکت در جرم وقتی مصداق پیدا می کند که چند نفر دو نفر به بالا" با تشریک مساعی خود عنصر مادی جرم را انجام دهند.^۳ و بنابراین "شریک جرم، همانند مباشر مادی جرم" به کسی اطلاق می شود که شخصاً اعمال مادی تشکیل دهنده جرم را انجام دهد. ولی از این جهت چنین فردی را شریک جرم می دانند که به همراهی شخص یا اشخاص دیگری اعمال مادی تشکیل دهنده جرم را به مورد اجرا می گذارد.^۴

یکی دیگر از حقوقدانان شریک جرم را عبارت از کسی می داند که "به قصد ارتکاب جرم با فرد یا افراد دیگری که در انجام عملیات مادی جرم معینی مشارکت و همکاری می کند به دیگر سخن، شریک جرم به کسی اطلاق می شود که با همکاری یکی یا چند نفر دیگر، یک جزء از عملیات مادی

۱. پرویز صائمی، حقوق جزای عمومی، ج دوم، چ چهارم، پاییز ۱۳۷۱، ص ۷۸

۲. همان منبع

۳. ایرج گلدوزیان، حقوق جزای عمومی ایران، ج دوم، چ اول، تهران ۱۳۷۲، صص ۱۲۳ - ۱۲۲

۴. همان منبع

و محسوس جرم معینی را انجام می دهد به نحوی که هر یک از آنها فاعل مستقل آن جرم شناخته می شوند.^۱

دکتر سمعی با تأکید بر نقش عملیات اجرایی در تدوین شرکت د جرم چنین بیان می کنند: "هر گونه عملی که در مرحله ارتکاب جرم، «شروع به» حساب می شود. در مرحله تعیین مجرم اجرا می توان آن را «شرکت در جرم» نامید"^۲ ایشان در بخشی از سخنان خویش در صورتی فاعل را شریک جرم تلقی می کنند که "عمل برای ارتکاب جرم ضرورت داشته باشد به نحوی که ارتکاب جرم بدن آن صورت نگیرد"^۳

همچنین دکتر آزمایش از اساتید حقوق جزا در تقریراتشان در تعریف شرکت در جرم می گویند: "شرکت عبارتست از دخالت اشخاص متعدد در عنصر مادی جرم به این صورت که یا هر یک عملی جداگانه انجام می دهند یا اینکه همگی بالاتفاق عمل واحد را انجام می دهند"^۴

و آقای دکتر جعفری لنگرودی در کتاب ترمینولوژی حقوق شرکت در جرم را چنین تعریف می نماید: "ارتکاب از اجزاء اصلی جرم را، بوسیله ی "شخص" شرکت در جرم گویند. بطوری که از جزئی مجموع اعمال دو یا چند نفر جرم صورت گرفته باشد. مثل اینکه کسی دست و پای مقتول را نگه دارد و دیگری سرش را ببرد."^۵

۱. محمد صالح ولیدی، حقوق جزای عمومی، ج سوم، چ اول، تابستان ۱۳۷۴، ص ۲۸۶

۲. حسن سمعی، حقوق جزا، ص ۱۱۹

۳. همان منبع

۴. علی آزمایش، تقریرات درس حقوق جزای اختصاصی، دوره کارشناسی، دانشگاه تهران، نیمسال اول ۱۳۶۸، ص ۳۶. نقل از حسن پوریافرانی، شرکت در قتل، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ص ۱۲

۵. نقل از حسن مرادی، شرکت در جرم، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۱۹، ص ۱۲

و در همین ارتباط مؤلف کتاب شرکت و معاونت در جرم، ضمن آنکه مثال فوق را از مصادیق امساک بعنوان معاونت در قتل عمدی ذکر می کنند، خود، را به عبارت از "همکاری مؤثر با شخص دیگر شرکت در جرم ارتکاب اجزای اصلی عنصر مادی جرم" دانسته اند.^۱

چنانچه ملاحظه می شود، مطابق تعاریف مزبور، شریک کسی است که در عملیات اجرایی جرم، مداخله مؤثر داشته به نحوی که جرم ناشی از اقدامات او و فاعل اصلی می باشد. و مشارکت در جرم، زمانی تحقق پیدا می کند که در "عملیات اجرایی" دو نفر یا بیشتر شرکت داشته باشند.

اصولاً فقها معترض بیان تعریفی از شرکت در جرم به معنای کلی و اعم نشده اند بلکه فقط شرکت در قتل را مورد بحث قرار داده اند و به تبیین کیفیت تحقق آن اکتفا نموده اند.